

JOACHIM SIKORA—
ELISABETH
JÜNEMANN

A konzultációs folyamat

A német püspöki kar két évvel ezelőtt kezdett behatóan foglalkozni az ország gazdasági és szociális helyzetével a katolikus társadalmi tanítás fényében. Más módszert választottak, mint az amerikaiak. Országos méretű társadalmi-tudományos párbeszédet kezdeményeztek, ökumenikus alapon. A vitához „irányelveket” adtak ki, ezek nyomán indult el az egyre szélesedő párbeszéd. A folyamat végeredményeként várhatóan ez év végén fog megjelenni a német püspöki kar és az evangélikus egyház közös pásztorlevele. A „konzultációs folyamat” katolikus részről a kölni egyházmegye Katolikus Szociális Intézete irányította és dolgozta fel. Joachim Sikora ennek az intézetnek igazgatója. 1940-ben született, gazdaságtant tanult, majd a felnőttképzéssel kapcsolatban folytatott tanulmányokat.

A konzultáció előrehaladása

Az egyházak szándéka az volt, hogy mielőtt körlevelet adnak ki a gazdasági, társadalmi helyzetről Németországban, konzultációs folyamatot indítanak el. Ezt a konzultációt kezdetből fogva nagy társadalmi érdeklődés kísérte. Az utóbbi években nem volt olyan egyházi kezdeményezés, mely ekkora érdeklődést váltott volna ki a közvéleményből.

A német püspöki kar társadalmi és szociális kérdésekkel foglalkozó bizottságának ülésén 1993. június 23-24-én arra a döntésre jutottak, hogy megvizsgálják a társadalmi, gazdasági alapfeltételek változásait, és véleményt formálnak róluk. Megfelel-e az eddigi stílus, hang a fordulatot követően kialakult új társadalmi helyzetben? Arra a nézetre jutottak, hogy az eddiginél közvetlenebbül bele kell vonni az emberek mindennapi tapasztalatait az elemzésbe. Így született meg a konzultáció gondolata.

Az előkészületek azonnal elkezdődtek. Legelőször részletesen megfogalmazták a téziseket. Ez volt az alapja az első beszélgetésnek, melyre meghívták a társadalom, a gazdaság, az egyház és a politika főbb képviselőit. 1993. október 20-án 90 parlamenti képviselő részt vett a bonni Katolikus Irodában egy beszélgetésen, majd egy nappal később találkoztak gazdasági szervezetek, társadalmi csoportok, szakszervezeti csúcsszervezetek, önkormányzatok, népjóléti és szociális egyesületek. Október 27-én katolikus egyesületek, szervezetek, testületek egyeztették nézeteiket.

1993 decemberében mutatták be a konzultáció első fordulójának eredményeit a német püspöki kar előtt. A következő feladat a vitanyag összeállítása volt. Ehhez azonban nyilvánvalóan szükséges volt a német evangélikus egyház részvétele is, hiszen a folyamat célja, hogy a keresztény egyházak közös dokumentumot jelentessenek meg a gazdasági és szociális helyzetről. Tíz főből álló vegyes munkacsoport fogott hozzá a feladat végrehajtásához.

1994. november 22-én sajtókonferencián mutatták be *A gazdasági és szociális helyzetről Németországban* című vitairatot. Ez nem hivatalos pásztorlevél, hangzott el a tájékoztatón, még csak nem is annak „első vázlata”. Ugyanakkor nemcsak munkaszöveg, hanem nyitánya az egyházak közötti konzultációnak.

A nyilvánosságra hozatal egyben meghívást is jelentett a polgárok számára, hogy vegyenek részt a konzultációs folyamatban. Az egyház saját magát hívja fel a közösségeket, az egyesületeket, az elkötelezett csoportokat, az egyéneket, a szervezeteket, az akadémiá-

kat, a felnőttképzési intézményeket, hogy vegyenek részt a nyilvános vitában. Mivel azonban nemcsak az egyházat érintő dolgokról van szó, meghívást kaptak a pártok, a gazdasági szervezetek, szakszervezetek képviselői is. Szükség van szakemberek, tudósok tanácsára, az emberek véleményére, akiknek együtt kell élniük az új helyzettel.

A vitairat előszavát mind az evangélikus egyház vezetősége, mind a püspöki kar titkársága aláírta. Ez garantálta a „nyílt párbeszédet” a társadalom konkrét nehézségeiről, bajairól.

Az egyházi vezetők úgy gondolták, egy év elegendő a kérdések nyilvános megvitatására. Ezt az időtartamot sok intézmény és egyesület rövidnek találta. Alakult egy koordinációs bizottság is, amely a folyamatot figyelemmel kísérte. Egy munkabizottságot is létrehoztak, mely azt a feladatot kapta, hogy támogassa a konzultációs folyamattal kapcsolatos tevékenységeket, rendezvényeket szervezzen, tartalmi és szervezési kérdésekben segítsen.

A két egyház vezetőinek az volt a célja, hogy széleskörű vitát indítsanak el a gazdasági és szociális helyzetről. Ez pedig nem lehetséges olymódon, hogy a püspökök, adott esetben kiválasztott szakemberek tanácsai alapján, csak általános normákat nyilvánítsanak ki, morális parancsokat fogalmazzanak meg és elvárják a társadalomtól azok megtartását.

A II. Vatikáni zsinat egyházképe szerint — Homeyer püspök megfogalmazásában — mindenkinek lehetőséget kell adni az egyházban, hogy részt vegyen a vitában. Ennek részét alkotja az elkötelezett keresztények véleménye, amit a teológusok, különösen a szociálétikusok reflexióinak kell követniük. Nem kevésbé szükség van a püspökök vezetői felelősségére. Eszmecsereinek kell létrejönnie, hogy az aktuális problémákra az Evangéliumnak megfelelő válaszokat találjanak.

A nyilvánosság reakciója

A nyilvánosság reakcióira nem kellett sokáig várni. A napilapok már másnap tudósítottak az eseményekről. Megindult a társadalmi vita: a lapok mind politikai, mind gazdasági rovataikban foglalkoztak a vitairattal. Hamarosan megérkeztek az írásban benyújtott első állásfoglalások is.

A közvélemény egyáltalán nem volt egységes. Már az egyháznak az a szándéka, hogy hozzászóljon a gazdasági, szociális problémákhoz, sem esett egységes megítélés alá. Egyesek szerint jobb lenne, ha az egyház az üdvösség hirdetésével foglalkozna. Az, hogy szociálispolitikai kérdésekbe ártsa magát, nem tartozik küldetéséhez. Másrészt viszont azt olvashatjuk, hogy az egyház végre ráébredt ősi feladatára és felelősségére a gazdasági, szociális szférában. Az egyik oldal örül, hogy az egyház végre nyíltan szól szociális gondokról, a másik oldal fél, hogy talán túl messzire merészkedik.

A vitairat hiányosságaira azonnal rávilágítanak a beérkező vélemények. Hiányolják, hogy kimaradt belőle a nő helyzetének problémája. Sajnálatosnak tartják, hogy az egyház mint munkaadó vagy ingatlantulajdonos felelősségének kérdése szintén hiányzik belőle stb.

**A folyamat
előrehaladása**

A konzultációs folyamat kilépett az egyház keretei közül: szakszervezetek, pártok, politikai csoportosulások, akadémiák, szociális intézmények, beszélgetőkörök kapcsolódtak a konzultációba.

A püspökségeken „koordinációs bizottságokat” és „irányító csoportokat” hoztak létre, amelyeknek rendezvények szervezésével, tapasztalatcserével szolgálniuk kellett a folyamatot. Az egyházi felnőttképzés kész volt a folyamat témáját programjába is felvenni.

Meglepő módon nagyon aktívak voltak a fiatalok: hittanórán vitatták meg az egyházak konzultációs folyamatát. Mások állásfoglalásokat fogalmaztak meg. Ugyanakkor gyakran elhangzott a panasz, hogy az egyházközségek nem voltak elég aktívak, érzékenyebben kellett volna reagálniuk a gondokra, kihívásokra.

1995 februárjában azonban már azt jelentette a katolikus egyház koordinációs irodája, hogy a Katolikus Szociális Intézetben, Bad Honnefben felhalmozódtak az egyházközségek beadványai. Ezzel a folyamat feltartóztathatatlanul elindult.

**A vitairat fogadtatása
az egyházon belül**

Az egyházi vezetés és az egyházi bizottságok állásfoglalásokkal kapcsolódtak be a folyamatba. Felnőttképző intézmények, melyek tudatában vannak a politikai-szociális képzés sürgősségének, bekapcsolódtak a folyamatba, s rövidesen olyan kézikönyvet állítottak össze, amelynek hasznát vették az egyházközségek és csoportok munkáiban.

**I. vitairat politikai
visszhangja**

A vitairat hamarosan politikai viták tárgya lett. Pártok, szakszervezetek, politikai egyesületek, gazdasági egyesületek érezték a hozzászólás szükségességét. 1995 februárjában például a szövetségi kancellári hivatal vezetője kért tájékoztatást. 1994 januárjában az észak-rajna-vesztfáliai kormány Johannes Rau miniszterelnök vezetésével már folytatott megbeszéléseket a katolikus püspökökkel és az evangélikus tartományi vezetőkkel. A Bundestagban is beszédtema az egyházak konzultációs folyamata.

**Az egyházak
és a tudomány
párbeszéde**

Az egyházak számára természetesen fontos a tudomány reagálása is. A tudósok a legkülönbözőbb módokon kapcsolódtak a folyamatba: tudományos elemzéseket készítettek, állásfoglalásokat, tudományos hozzászólásokat tettek közé szaklapokban vagy a napi sajtóban: a közgazdász Walter Hamun például kritikusan reagált a Frankfurter Allgemeine Zeitungban a vitairatra. Theodor Herr teológus egy sorozatban kommentálta a Deutsche Tagespost-ban a vitairatot és a folyamatot. Wolfgang Huber püspök és szociáletikus egy beadványban pozitív megnevezést talált a konzultációs folyamatra, „kis forradalomnak” tartotta, s a vitaanyagot bátornak, világosnak ítélte.

A főiskolák számos szemináriuma foglalkozott intenzíven a vitairattal. Különböző egyesületek tudományos tanácsai, például a Német Katolikusok Családi Szövetsége ebben az évben fő témaként foglalkozott a folyamattal. Beszélgetésre hívtak meg tudósokat, hogy ott vitassák meg a konzultációs folyamat témáit. Ezek közé tartozott például a jezsuiták által rendezett est, valamint a család témakörében rendezett est a szociológus Franz-Xaver Kaufmannel.

1995. szeptember 12-én tudományos fórumon vitatták meg Bonn-Bad Godesbergben a vitairatot és folyamatot; erre mindkét egyház meghívott tudósokat. Az egyházat ezen a kongresszuson számos kritika érte: hamis állításokat, túlzásokat, tévedéseket, hibás diagnózisokat vetettek a szemére. Az egyházak azonban nyitottnak mutatkoztak a kritikával szemben.

Berlini számvetés

1996. február 9-e volt a hozzászólások beküldési határideje. Az állásfoglalások benyújtására 16 hónap állt rendelkezésre. A számvetést a berlini képviselőházban több mint négyszáz résztvevő készítette el, köztük az Evangélikus Egyházak Tanácsának az elnöke, Klaus Engelhardt tartományi püspök, aki hangot adott örömteli csodálkozásának, hogy ilyen nagy visszhangot váltott ki az egyházak konzultációs folyamata. A hozzászólók megerősítették, hogy az egyház az emberek érdekében jogosan avatkozik be gazdasági és szociális ügyekbe. A résztvevők elismerték, hogy a konzultáció eszköze volt a „csalódott, támadott egyházi öntudat megnyilvánulásának is”. Nagy tetszést aratott a német püspöki kar elnökének, Karl Lehmannak a megjegyzése, miszerint az egyház számára fontos az a kihívás, hogy szembenézzen a korszak okozta sebekkel, és vállalja a nyílt társadalmi vitát. Munkacsoportok alakulását kezdeményezték a munkanélküliség, a szegénység, a gazdálkodás és a környezet viszonyáról. Foglalkozni szeretnének a család jövőjének, a nő szerepének kérdésével, valamint a jóléti állam átalakításával az európai egyesülés folyamatában.

A konzultációs folyamat befejezése

A konzultáció tulajdonképpeni folyamata Berlinben átmenetileg befejeződött. A különböző, olykor egymásnak ellentmondó reflexiók, érvek a 2300 állásfoglalásból születtek meg. „Maga az út volt a cél” — fogalmazták meg a kezdeményezők.

Az egyházzal kapcsolatos elvárások magasak. A társadalom vár az egyház világos szavára.

A beadványok értékelése és feldolgozása

A konzultációs folyamattal kapcsolatos beadványok feldolgozásának és megjelentetésének az egyház zárszava nélkül is nagy jelentősége van. Az értékelésnek láthatóvá kell tennie a feldolgozás módját, és ezzel egyidejűleg szükséges, hogy a legfontosabb kijelentések és szempontok megfogalmazódjanak.

Születőben az új vitairat

Nyolc fős szerkesztőbizottság hónapok óta dolgozik az új szövegjavaslaton, melynek tartalmaznia kell a beadványok elképzeléseit is. Ezen kívül huszonnégy fős tanács ülésezik, ad ösztönzéseket, fogalmaz meg javaslatokat, dolgoz ki szövegrészeket.

A szöveg ötödik változatát szeptemberben mutatják be a német püspöki karnak, októberben a német evangélikus egyház tanácsának. A továbbiak a két egyházvezetés döntéseitől függenek, akik, ahogy azt már az előző vitairat is hangsúlyozta, felelősséget vállaltak az iratért.

Kemény Éva fordítása